

Horváth Gergely

JÉZUS
és a rock and roll

Horváth Gergely

JÉZUS
és a rock and roll

Tanúságtétel és freestyle nekifutás

ATHENAEUM

© Horváth Gergely, 2017

Kiadta az Athenaeum Kiadó, az 1795-ben alapított
Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők
Egyesülésének tagja.
1086 Budapest, Dankó u. 4–8.
Tel.: 1-235-5020
www.athenaeum.hu
www.facebook.com/athenaeumkiado
athenaeum@lira.hu

ISBN 978 963 293 599 7

Kezdetben

– Jézus meghalt érted! – lépett hozzám egy lelkes térítő a Nyugati téri aluljáróban.

– És? – kérdeztem. – Ki kérte rá?

Ez akkor volt, amikor bejött a *Veszett a világ* a mozikba, és én egy bőrdzsekire gyűjtöttem, mert akkoriban az volt a mantarám, amit Nicolas Cage mondott Sailor Ripley-ként a filmben: „Ez egy kígyóbőr dzseki! Ez jelképezi az egyéniségemet és a személyes szabadságomba vetett hitemet.”

– Seggfej! – vágta rá a filmben az idióta punk.

Amikor láttam, Nicolas Cage akartam lenni és olyan csodálatos, véget érő szerelmekben kívántam égni, mint amilyet Chris Isaac művel Helena Christensennel a tengerparton a *Wicked game* klipjében. Persze a cenzúrázatlan verzióban! Mert előre látod, hogy amikor az elégetett évek után eljön majd a lehangolt motel, amelyben valaha másodosztályú majdnem-valakikkel osztozol a szobákon, olyanokkal, akik kaptak egyszer egy „a főhős legjobb barátja” szerepet Hollywoodban vagy a tévében, aztán évtizedekig várják utána életük főszerepét, de csak anynyi jut, amin már túl vannak – szóval ez csak akkor éri meg, ha amire emlékezni tudsz, arra őszintén azt mondhatod: éltem! Nagyon bírtam, hogy a *Veszett a világnak* két vége van. Egy sötét, amikor Sailor a börtönből szabadulva mégis otthagyja Lulát meg a fiát, és velük a lehetőséget, hogy végre családként

boldogan éljenek, míg meg nem halnak, de a banda a végén kiteríti úgyis. Meg ott van a fanyar romantikus vég, amikor aléltra verthen megjelenik neki a Jó boszorkány, elmondja, hogy Lula szereti és menjen vissza hozzá, mire Sailor feltámad és a forgalmi dugóban motorházak völgyén és kocsitetők hegyén át visszafut, karjába veszi a csaját, és elszerenádozza a *Love Me Tendert* a naplementében.

Kiterültem tőle így is.

A *Vesztett a világ* annyira bejött, hogy áhítattal tanulmányoztam Nicolas Cage nézését meg a járását, mert egyszerűen mindent vivően cool volt. A Cage-tanulmányokhoz gyorsan hozánéztem még a vonatkozó filmeket, mint a *Red Rock West*, az *Arizónai ördögfióka*, és nagyjából mindent a kilencvenes évekből, pláne az *AllArc*, *Con Air – a fegyencjázat*, a *Tolvajtempó* és a *Szikla* vonalon érkező jelenéseit. Meg a *Leaving Las Vegas*. Meg az *Adaptációt*. Még az *Időjóst* is. Ahogy teltek az évek, persze, más lett a viszonyunk, de a szeretet végig megmaradt. Igaz, bőven volt miből megmaradnia.

A *Vesztett a világ* idején úgy gondoltam, hogy Nicolas Cage az isten.

* * *

Másfél évtizeddel később ülök egy konyhában, amelyben már tíz éve nem jártam. Velem szemben egy hatvanas éveit taposó férfi, aki vacsora előtt tenyerébe veszi, megsámolja, aztán beveszi a gyógyszereit. Ugyanazon gondokra, mint a nagyapám. Azokat a gyógyszereket, mint a nagyapám. Ugyanakkor, mint a nagyapám. Egyszerűen mond ki nagy szavakat, mint a nagyapám. A kis szavai is nagy szavak – ezt már csak ő tudja. Mert az édesapám.

Amióta utoljára láttam, sokat őszült, teste megkezdte időskori visszavonulását; kisebb lett és törékenyebb, ami feltűnővé teszi

a tekintetének nemes vitalitása és az arca beesettsége közötti kontrasztot. Hosszú évek karmolják az arcát. Hosszú évek hangolják a hangját. A konyha kevés szavú csendjében hirtelen megjelent bennem a megindultság és a rémület addig nem tapasztalt kettőse; egyszerre öntött el az iránta való szeretet és a sorsától való félelem érzése.

Nehéz ezt elmondani.

Ez a szívből induló, a toroknál beszűkülő és a könnycsatornák felé tartó, megejtő, riadt élmény megdermesztett. Akkor, ott, apám barna tekintetének tükrében megláttam a leendő sorsom, amelyben a régi hangok rajzolják az újakat, és nélkülük a kisujjamat se tudom megmozdítani. Mintha valaki más játszataná le velem az életemet, akaratomon kívül, ráadásul egy olyan kottából, ami ellen mindig küzdöttem. Rajta vagyok egy generációkon átívelő gyártószalagon, amelyben apák és fiúk ugyanazt az életet reprodukáljuk, ugyanazokkal a hibákkal, amelyekre majd rendre azt mondjuk, ilyen az élet. De ezt nem tudtam elfogadni.

Meg kellett szöknöm a jövőm elől.

* * *

Néhány hónappal később, amikor elhagytak, amikor a lelke-
met roskadozva vittem, csöndesen és váratlanul átölelt az Isten.
Nem bújtam át a téridő egy rejtett hasadéknán. Nem volt láto-
másom és nem volt semmi startreking. Harminchárom éves
koromban számtalan spirituális kanyar, zsákutca és magánéleti
kudarcc után az történt és úgy, ahogy Ady Endre megírta. *Az
Úr érkezése* egyértelműsítette, hogy játszhatok egy másik kot-
tából, ami egy alternatív, de már saját választású befejezéssel
kecsegtet (rendezői változat: az a naplementés verzió, amelyben
nincs is éjszaka).

Bár a világ továbbra is átkozottul veszett, ma már mást gondolok a személyes szabadságról és az egyéniségről is. Hálás vagyok azért, hogy Jézus nem kérdezett meg, mielőtt meghalt értem – félek, hogy korábban nemet mondtam volna. A bőrdzseki műfajához továbbra is ragaszkodom, de ha van valami, amit nagyon levedlenék, az pont a kígyóbőr...

Az ember azonban nem bújhat ki csak úgy a bőréből. Megtérésem után azonnal összecsapott bennem a régi és az új világnézetem. Vagy pontosabban: ahogy Jézust bukva-követve egyre inkább másképp láttam a világot és annak működését, úgy kellett újraértékelnem sok mindent addigi vallásomból. A popkultúra, benne a számomra oly fontos rock and rollal már nem volt ugyanaz, és hamar választások elé állított. Mert bólogathat-e egy Krisztusban hívő, amikor meghallja az a *Highway To Hellt*? Vagy beindulhat-e a *Sympathy For The Devil*re?

Szerethetjük-e Al Pacinót, amikor eljátssza az ördögöt magát?

* * *

Mintha csak a közlgő hatalomátvételt készítenék elő, 1956. december 4. délutánján találkozik a *Király*, a *Gyilkos*, a *Nyughatatlan* és az *Ember, Aki Nélkül Nem Lett Volna Beatles*. A találkozás nem szándékolt, de nem is véletlen: a helyszín az a memphisi Sun Records hangstúdió, amely 1954–56 között a robbanásban lévő rock and roll egyik szellemi sűrűsödési pontja volt. A Sun tulajdonosa, Sam Phillips olyan fehér előadót keresett, aki egyszerre képes a feketék hangján énekelni és átadni azt az érzést, ami ezt mozgatja, és ezen a délutánon a rock and roll-hatalomátvétel négy meghatározó nagyágyúja futott össze nála, azzal az élen, aki mindezt meg tudta csinálni. Elvis Presley, a műfaj akkor már nagy népszerűségnek örvendő későbbi király a két évvel korábban ebben a stúdióban vette fel Arthur

Crudup 1946-os *That's All Right* című dalát, ami pár nappal később, az első rádiós játszás után el is indította a koronázás felé. Amikor belép, ott találja az új dalán dolgozó Carl Perkins, akinek hónapokkal azelőtt a *Blue Suede Shoes* adott nagy lendületet, és az épp Perkins alá dolgozó egyik session-zenészt, a zongorista Jerry-Lee Lewist. Aztán váratlanul belép Johnny Cash, aki már a country listákon hódít. Lewis kivételével – akinek első szólódala nem sokkal később jelenik meg – már mindenki rajta van a térképen. Mind a négyen legnagyobb egyéni sikereik küszöbén álltak, az életművek később mégis kivétel nélkül messze túlmutatnak a személyes karrieren; dalaik, előadásmódjuk vagy a zenéhez való közelítésük az utá-nuk jövő generációk számára folyamatos példát és inspirációt jelentenek.

Azon a délutánon történt valami meghatározó. Elvis ugyan baráti látogatásra ugrott be Phillipshez, de a beszélgetés végén felfigyelt a stúdióból jövő hangokra. Beszállt, elkezdtek együtt zenélni, Sam Phillips pedig nem kapcsolta ki a rögzítőt. Ez a spontán közös örömmenélés a *Million Dollar Quartett* elnevezést kapta a keresztségben. Több mint negyven dalt játszanak együtt; van, amibe csak belekezdenek, van, amit végigénekelnek és van, hogy egyszerűen csak jammelnek. Presley, Lewis 21-21 évesek, Cash és Perkins 24-24, mindegyikük olyan, mint egy élő zenei könyvtár, egy azonnal indítható wurlitzer, amely bármilyen blues, country, rhythm and blues, boogie-woogie vagy épp rockabilly dalt lejátszik, ráadásul szívből.

A *Million Dollar Quartett* örömmenélés dalainak többsége mégis: gospel.

A rock and roll részben a templomban született meg, történetének legnagyobb hatású előadói szinte kivétel nélkül olyan közegeből jönnek, ahol ismerték és tisztelték az Istent. A fenti

úttörőkön kívül Buddy Holly, Chuck Berry vagy Janis Joplin – például – mind a templomból „tolták ki az orgonát”. A rock and roll hősei egyrészt kiszakadnak a templomból, másrészt többségük sosem hagyja el igazán; dalaikban rendre előkerül Isten (vagy a sátán). Egész életükben éneklük a gospelt, ugyanakkor ők válnak a modern kori önpusztítás legnagyobb ikonjaivá. Vajon mi az oka ennek a feltűnő ellentmondásnak, ennek a látványos „kétszívűségnek”? Mi az, amit nem találtak meg a hitben, és mi az, amit mégsem tudtak elengedni benne? És mi az, ami alapvető fontosságú lehet saját életünk megértéséhez, ám mégis sokszor épp e drámai sorsú életre-feszülöktől tudunk meg?

Mi köze van a rock and rollnak Istenhez?

* * *

Az egyetemi diplomaosztókon elhangzó beszédek időnként többet érnek az ott tanulással eltöltött éveknél.

Steve Jobs híres, a *Stanford* egyetemen mondott szenvedélyes üzenete előtt két héttel egy másik amerikai campuson egy másik híresség beszélt arról, mi az élet értelme. Az előadó a *Kenyon College* egykori hallgatója, az akkor már világhírű író, esszéista és különc: David Foster Wallace. Itt hangzik el, hogy „Az akadémiai rendszerű oktatás talán legnagyobb veszélye – legalábbis az én esetemben mindenképpen – az, hogy aktivizálja bennem azt a hajlamot, hogy túlgondolkodjam a dolgokat, hogy elveszek a fejemben lévő absztrakt érvekben, ahelyett, hogy egyszerűen arra figyeljek, ami épp előttem történik, és arra legyen figyelemmel, ami épp bennem történik.” Erről van szó! Bár a hitnek van teológiája és a popkultúrának is van tudománya, az előbbi idézetet pajzsként magam elé tartom és felmutatom, mert sem a hitemről, sem a popkultúráról nem tudok

úgy beszélni, mint olyan terepről, amelyről elfogultság nélkül, tudományos objektivitással képes lennék nyilatkozni. Ellenkezőleg, mélyen érintett vagyok. A kérdés éppen az, hogy a külső hatásokból mi, miért és hogyan válik személyes belső meggyőződésé? Úgy fair, ha elismerem: a terep én vagyok. „Csak én bírok versemnek hőse lenni / első s utolsó mindenik dalomban” írja Babits Mihály *A lírikus epilógja* című versében, ami azzal zárul, hogy „jaj én vagyok az ómega s az alfa.” A költő a „mindenséget vágyta versbe venni”, de magánál tovább mégsem jutott, ami figyelmeztető kiáltás, kivált akkor, ha ismerünk egy másik mondást egy másik szerzőtől, ami hasonlóan hangzik: „Én vagyok az Alfa és az Ómega, a kezdet és a vég.” Ez viszont nem jajkiáltás, hanem egy állítás; a mondatot a *Jelenések könyvében* találjuk, ahol a trónon ülő szájából hangzik el háromszor is.

A lírikus epilógiával kamaszként találkoztam először, ami nagyszerű kor a konfrontálódáshoz azzal a ténnyel, hogy minden ember egy saját univerzum, ám e belső világok rendre összetűzésbe kerülnek az univerzum törvényeivel. A probléma ilyenkor az, hogy a nagybetűs Univerzum határozza meg a világ rendjét, miközben épp az tűnik a sötét erőnek. A világban ránézésre is sok minden igazságtalan, és attól a pillanattól kezdve, hogy testünk, szívünk és értelmünk felfedezi önmagát, többségünk nem talál kényelmesen otthonra benne. Olyan, mintha egy sötét, dermesztő és mindent átható Erő fogságában lennénk, amelyben az egyetlen helyes emberi magatartás az ellene való lázadás. Épp úgy, ahogy a *Csillagok háborúja* mutatja meg a világegyetem globális harcát, amelyben magától értetődően támogatjuk azokat a lázadókat, akik az elnyomással szemben egy jobb világegyetemet szeretnének kiharcolni mindannyiunknak.

Ám az e láthatatlan Erővel szembeni hatékony fellépéshez speciális tudás kell: önmagunk ismerete. Legalábbis akkor, ha az ember jédi akar lenni – és ki ne *az* akarna lenni!? Csakhogy az a lírikus Babitsnál nyíltan bevallja, hogy úgy érzi magát, mint aki vak dióként van dióba zárva; folyamatosan törésre vár, s helyzetéből kitörni nem tud, noha vágyik rá.

Mindannyian ismerjük ezt a „vakdiós” állapotot, valósággal szenvedünk attól a kérdéstől, hogy kik vagyunk és mi a dolgunk ebben az életben? Választ várunk rá és keresünk szenvedélyesen, mert szomjazzuk a létünk alapkérdéseire felelő igaz válaszokat. A trónon ülő azonban – akiről sok szó lesz – hozzátesz még egy mondatot: „Én vagyok az Alfa és az Ómega, a kezdet és a vég. Én adok majd a szomjazónak az élet vizének forrásából ingyen.” Talán érezzük, hogy ez biztatás, de akkor mi is lenne pontosan ez az élet vize?

A Jelenések könyve a Biblia látomásos záróakkordja, amelyben megszólal a rock and roll, és amely valójában Ádámmal és Évával kezdődik. Az Alfát és az Ómegát összekötő történet megértése pedig segít feltörni a kemény diót: közelebb visz ahhoz, hogy megértsük az univerzum működését és benne saját magunkat is.

Mert mindannyian ezzel kezdjük.